

THEOLOGIA PRACTICA

Tunyogi Lehel*

Magyarfodorháza

A szórványlét, illetve szórványszolgálat nyelvi kihívásai**

The Linguistic Challenges of the Diaspora-Life and Ministry. Abstract

This article presents some specific – mainly linguistic – challenges that a minister living and working in the Transylvanian Reformed diasporas has to face.

Keywords: Practical Theology, Ecclesiastical Studies, Diaspora.

Bevallom, hogy viszolygással fogtam hozzá az előadás kidolgozásához, mert egyrészt bár több mint két évtizede csak szórványgyülekezetekben szolgálok, mégsem vagyok a téma szakavatott ismerője, másrészt pedig mert szakmai alkatomnál fogva távol áll tőlem a gyakorlati(as)ság mind érdeklődési körömet, mind fogalmazásmódomat illetően. Ezek ellenére mégis szívesen próbálok eleget tenni a szervező felkérésének, mert így kénytelen vagyok a magam számára is tisztázni valamennyire azt a sajátos pasztorációs körülményt, amelyben eddig szolgálati időm több mint felét töltöttem.

Örvendek annak, hogy a szórványtéma az egyházi előjáróság érdeklődésének homlokterébe került, viszont azzal is számolnunk kell, hogy minél felkapottabbá válik, annál több sztereotípiát és félreértelmezést tapad hozzá, s ha ezeket nem is fogom mind érinteni, jó néhányat terítékre fogok ajánlani közülük.

* Tunyogi Lehel (Kolozsvár, 1969) 1992-ben szerzett teológiai oklevelet a Kolozsvári Protestáns Teológián. Újságírást és hebraisztikát tanult Budapesten, külföldi tanulmányokat folytatott Glasgowban, Frankfurtban, Strasbourgban és Kampenben. 2008-ban doktorált Hollandiában, disszertációjának témája *Kecskeméthy Csapó István élete és munkássága*. A Kriterionnál kiadott és Egyed Péter által szerkesztett *Tárlat* című esszékötetben publikált először. Különbféle írásokat közölt Magyarországon a *Magyar Felsőoktatásban*, az *Emberhalászban*, az *Igazság és Életemben*, valamint Hollandiában a *De Waarheidsvriendenben*. Létrehozta és szerkesztette a *Veled Vagyok* című lelkigondozási és szeretetszolgálati lapot. Kisebb-nagyobb rendszerességgel jelentette meg írásait a hazai református egyházi időszakos kiadványokban (*Üzenet*, *Igehirdető*, *Az Út*). Önálló kötetek: *Az értelmezés zárójelzei. Esszék és tanulmányok, szövegek és szövegelések* (Kolozsvár 2005); *The Life and Work of István Kecskeméthy Csapó. A Hungarian Theologian and Biblical Scholar in Transylvania* (Kolozsvár 2008); *A rejtőzködő állítvány*. (Kolozsvár 2009); *Szóra bírva. Kozma Zsolttal beszélget Tunyogi Lehel* (Kolozsvár 2009). Fordítás-kötetek: Riemer Roukema: *Gnózis és hit a korai kereszténységben. Bevezetés a gnoszticizmusba* (Kolozsvár 2009; Gödriné Sylvester Rékával); Walter Brueggemann: *Az Ószövetség teológiája. Tanúságtétel, vita, pártfogás* (Kolozsvár 2012). A *Református Szemlében* 1988 óta publikál. Jelenleg a Magyarfodorházi Református Gyülekezet lelkésze.

** Az előadás elhangzott Algyógyon a szórványlelkészek 2014. szeptember 2-án tartott találkozásán.

Az áttekinthetőség érdekében három részre osztottam előadásomat: először a szórványlétről, illetve szórványszolgálatról fogok beszélni mint az egyházat alapvetően meghatározó lét- és megnyilvánulási formáról; ezután a szórványlétből eredő sajátos nyelvi kihívásokról lesz szó; végül pedig arról beszélek, hogy melyek a szórványszolgálat lehetőségei és esélyei ezen kötelező erejű kihívásokkal szemben. Javasolom, hogy közös beszélgetéseink során mindhárom kérdést a „van”, „kell” és „lehet” mérlegén, az elméleti fogalomtisztázás felől a gyakorlati megvalósíthatóság felé közelítve próbáljuk majd megválaszolni.

1. A szórványlét, illetve szórványszolgálat mint az egyház alapvető lét- és megnyilvánulási formája

Szórványról szinte lehetetlen tárgyilagosan, elfogulatlanul beszélni, főleg egyházi berkekben. Általában két alapállás szemszögéből hangzanak el a vélemények: az egyik a szórványban élő és szolgáló lelkészeké, ők „belülről” látják a helyzetet és „belülről” szólnak; a másik pedig azok szemszöge, akik legfeljebb látogatóban voltak a szórványvidékeken, s ezért „kívülállókként” szólnak hozzá a témához, vagy – és ne sértődjék meg senki, ha azt mondom – beszélnek mellé. Létezik még egy harmadik csoport is, az előbbiek elegye, tehát azok, akik voltak ugyan szórványlelkészek, de vagy nagyon régen, vagy csak kevés ideig, illetve nagyon régen és csak rövid ideig végezték szolgálatukat ezen a területen.

Szolgálati körülményeink s a belőlük fakadó, sokszor változékony lelkiállapotunk mindenképpen meghatározzák hozzáállásunkat és véleménynyilvánításunk hangulatgörbéjét, amely a „belülről” szólók esetében hol letargikus, bele-törődő, hol pedig lelkesedő, bizakodó, de sohasem közömbös, a „kívülállók” részéről pedig hol lenézően legyintő, hol leereszkedően buzdító és nagyvonalúan ígérető, a „köztesek” részéről pedig hol érzélgősen nosztalgizáló, hol mell-veregetősen „bezzegelő”, hol kéretlenül önjelölt prókátorkodó.

Tehát a szórványkérdés mindig téma, holott valójában sokkal több, ugyanis ez az egyház alapvető, lényegileg meghatározó lét- és megnyilvánulási formája. Így is mondhatom: bár a szórványkérdést jórészt (vagy mindig) ekléziasztikailag vetjük fel, tulajdonképpen mindenekelőtt ekléziológiai természetű. Amikor a szórványkérdésről gondolkozunk, nemcsak azokra a kis közösségekre kell gondolnunk, amelyek más nemzeti-felekezeti tömbtöbbség közé szétszórva, önazonosságuk megőrzésében, egyáltalán fizikai létükben veszélyeztetve (valameddig túl)élnek, hanem a keresztyén egyház egészére, amely a Lélek erőterében, az Ige-mag „minden népek” közé folyamatosan történő szétszórása (*szemináriuma*) által (*dia-szpóra*) jött létre, maradt fenn és él tovább.

Otthonülő misszió nincs, szükség kimozdulni, kirajzani, szétszóródni, ahogy azt az apostolok az első pünkösdkor és az első évtizedek lelkesedésében tették. Furcsamód, a keresztyénüldözések nemcsak továbbsszórványosították s nemhogy gyengítették a kialakuló egyházat, hanem egyenes arányban lendítették elő a missziót is és ellenállóbbá, szívósabbá tették a hitet. A tömeges kivég-

zések nemcsak vért ontattak, hanem vér-magot is szórtak. Miképpen az egyház természetszerűen és lényege szerint „szórvány”, úgy az egyház bármely területén végzett szolgálat is ab ovo és magától értetődően szórványszolgálat.

Az egyház szórvány mivolta nemcsak helyzetet, lét- és megnyilvánulási formát, hanem minőséget is jelöl. Nem pejoratív, ahogy gyakran komplexáltan érezzük, sem valami felségjelző, amivel önáltatóan kompenzálni próbálunk a külvilág felé, hanem olyan attribútum, amit fölösleges takargatni vagy túlhangsúlyozni, ugyanis nekünk az a hivatásunk, hogy hozzá alkalmazkodva megőrizzük és megéljük. Szórványnak lenni (bár) kisebbséget, de nem kisebbsérendűséget jelent, s noha nem feltétlenül az a feladatunk, hogy többséggé legyünk (talán soha nem is leszünk azzá), mindenképpen hivatásunk képviselni a többség előtt azt a többletet, amelyre nézve ígéretet kaptunk.

2. A szórványlét sajátos (nyelvi) kihívásai

Elhívásunk arra szólít fel, hogy megfeleljünk a kívül-belül jelentkező kihívásoknak. Most nem foglalkozom a mindenféle egyházi léthelyzetben mutatkozó általános kihívásokkal, és a szórványléttel együtt járó sajátos kihívások közül is csak a nyelvekre térek ki. Mindenekelőtt fontosnak tartom hangsúlyozni: amikor különféle nehézségekkel szembesülünk, tudnunk kell, hogy „pro-vocatio”-ról van szó, azaz olyan próbatételről, amely hivatásunk érdekét, szolgálatunk jobb végzését, hitünk erősödését szolgálja, még akkor is, ha minden látszat ezeknek ellenkezőjét mutatja. Nyelvi kihívásokról lévén szó, a felsorolásuk és rövid elemzésük rendjén szem előtt kell tartanunk, hogy ezek nemcsak egyházi jellegűek, illetve nemcsak az egyházat célzóak, hanem egyaránt megoldáskeresésre késztetnek bármely felelős személyt, a nyelvészeket, nyelv művelőket vagy olyanokat, akik a szórványmagarság ügyét sajátjuknak tekintik.

A továbbiakban három csoportra osztva ajánlom figyelmetekbe a szórványléttel együtt járó lehetséges nyelvi kihívásokat.

a) A szó szentségének tudatosítása a helyes önbecsülés érdekében

Többször tapasztaltam szórványvidéken, de nemcsak kimondottan itt, hogy az emberek mennyire könnyen lemondanak a magyar szavak használatáról az idegen vagy töltelékszavak javára, illetve, ha használnak is magyar szavakat, helytelen alakban használják azokat. Tékozolnak, nem mintha szerzett szóbőségük engedhetné meg ezt, hanem annak ellenére, hogy szókincsük amúgy is egyre szegényesebb. Jó lenne tudatosítani, hogy szókészletük apadásával önazonosságukból, illetve öntudatukból is veszítenek. Ha pedig ez nem fontos nekik, akkor önbecsülésükben szenvednek kárt. Szavaink értékelése szervesen hozzátartozik a helyes önértékelésünkhöz. A szó, az élet és az én szentségét Isten kapcsolta össze a megszólítás folyamatában. Jelenits István erre hívja fel a

figyelmet: „A magyar nyelv egyik szép szólása szóvá tenni a dolgokat.”¹ Szükséges szóvá tennünk magának a szóvá tételnek a szépségét is, hogy ne hagyjuk kihullni emlékezetünkől a szavakat, s helyes használatukat beszédünkől.

b) A nyelvmentés és szómenekítés sürgető szükségessége

A szórványhelyzetet nemcsak a kisebbség, hanem általában a peremvidéken bekövetkező elszigeteltség is jellemzi. A peremvidékre szorítottság és az elszigeteltség két olyan körülmény, ami – legalábbis elvileg – akár áldásos is lehet nyelv- (és identitás)őrzés, -mentés szempontjából.

Komoróczy Gézától hallottam, hogy a peremvidéken élőkben a nyelv-, identitás- és hagyományőrzés centripetális ereje működik, vagyis a központ felé irányuló tehetetlenségi erő.² (A nyelvőrzés – de nemcsak – mint önvédelmi reflex.) Ennek eredményeképpen a „végeken” jobban ragaszkodnak a központi értékekhez, mint a központban élők, akiknél viszont a centrifugális erő érvényesül: szét-, kifelé szórják értékeiket. Közhely, hogy például Erdélyben helyesebben (következésképpen szebben) beszélik a magyar nyelvet, mint az „anyaország”-ban.

Az elszigeteltségnek az az „előnye”, hogy ott több ideig maradnak életben olyan nyelvelmékek, „szókövületek”, amelyek a köztéren már csupán csak muzeális értékek. Ezeknek begyűjtése, etimologizálása és katalogizálása, a jelentésmódosulások kinyomozása és leírása nyelvész feladat lenne. Nem lenne érdektelen, ha egyházi berkekben erre is odafigyelnének, s ezt mi is szorgalmaznánk és elősegíthetnénk a szórványokban történő szolgáló-gyűjtögető jelenlétünkkel. Ahogyan Kányádi Sándor írja közismert, a *Noé bárkájára*. A Nagy Imre-festmény hátára (1978) című versében:

Zsögödi Nagy Imre: *Noé bárkájára felé*

Be kell hordanunk, hajtánunk mindent,
A szavakat is. Egyetlen szó,
egy tájszó se maradjon kint.
Semmi sem fölösleges.

Zuhoghat akár negyvenezer nap
és negyvenezer éjjel, ha egy
buboréknyi lelkiismeret-
furdalás sem követi a bárkát.

¹ Tunyogi Lehel: A nagy túlélés. Poémáról való poéma. In: *Emberhalász. Hit, művészet, társadalom* II. évf. (1993/1), 53.

² Komoróczy Géza szóbeli közlése egyik 1991-ben tartott egyetemi előadásán az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán.

Mert leapad majd a víz.
És fölszárad majd a sár.

És akkor majd a megőrzött,
a meglévő szóból újra-
teremthetjük magát
az első búzaszemet,
ha már igével élünk
tovább nem lehet.

c) A nyelvi nyitás esetleges alternatívája

Úgy gondolom, hogy a szórványlét nyelvi kihívásai közül most ahhoz érkezünk, amely a legkényesebb a magyar (és nemcsak az erdélyi) református egyház tekintetében. Ettől az egyre (v)érzékenyebb szórványtünetet nem kerülhetjük ki a nyelvvesztés vagy jobb esetben nyelvsilányulás sajnos elkerülhetetlen és visszafordíthatatlan körülményei között, és nem is fordulhatunk el tőle. Foglalkoznunk kell azzal, hogy mit tehetünk és (szó szerint) miképpen viseljük magunkat ebben a többszörösen figyelmeztető felkiáltójeles helyzetben. Leginkább erről fogok beszélni előadásom harmadik részében.

3. A szórványszolgálat lehetőségei és esélyei a nyelvi kihívásokkal szemben

Említettem, hogy a szórványlét nyelvi kihívásaival nemcsak az egyháznak kell szembesülnie. Azt, ami illetékességi körünkön kívül áll, át kellene engednünk a „szakmabeliek”-nek. Viszont, ami hatékony/hathatósági ter(ület)ünkhöz tartozik, azt mindenképpen meg kell kísérelnünk tenni. Azért fogalmazok ilyen óvatosan, mert a „van”, „kell” és „lehet” szempontjainak „Bermadaháromszögében” csak a „van” adta lehetőségek szerint törekedhetünk megtenni azt, amit lehet, tudván, hogy a „kell”-ből nem tudunk (és most már idézőjel nélkül – nem is kell) mindent felvállalni szolgálatunkkal.

Az imént felsorolt nyelvi kihívásokkal szembesülve, tegyünk előbb egy rövid elméleti kitérőt, majd beszéljünk a szórványszolgálat lehetőségeiről, végül pedig azokról az esélyekről, amelyek a lehetőségek alapján kilátásba helyezhetők.

a) Rövid elméleti kitérő: (anya)nyelv és szóhasználat

Jelenits idézett mondatára rárimelhetek még egy kettős szójátékot is: „szóból ért/él”, „ért a szóból”. Az, aki „szóból ért”, illetve „szóból él”, főleg a szóhoz ragaszkodik, a szóba kapaszkodik. Mi is ugyanezt tesszük, mert leginkább – csak – a szó(lás) adatott emberhalászatunk hálójául, s talán ezért fájlaljuk jobban a szórványokban élők folyamatban levő (folyamatos) nyelvvesztését, vagy már éppen nyelvvesztettségét. Viszont kénytelenek vagyunk azt is figyelembe venni, hogy bármilyen drága a nyelv (főképpen az anyanyelv), alapjában véve mégis csak eszköz, nem pedig (ön)cél. Az anyanyelv ugyan egy nép közügye, de

nem erőltethető a népet alkotó egyének egyenkénti magánügyévé. Attól függetlenül, hogy a nyelv anyanyelv-e, vagy sem, mégis – mint nyelv – közlésre alkalmas, s a közlési mód(ozat) nem korlátozható csak az anyanyelv keretei közé. Magánemberként ragaszkodhatok egy bizonyos nyelvhez, amelyet anyanyelvemnek tekintek és akként tisztetek és őrzök, viszont közemberként – régiesen szólva „közönséges” emberként – bármely általam ismert nyelvet felhasználhatok annak érdekében, hogy érthetővé tegyem azt, amit közölnöm kell.

Anélkül, hogy az anyanyelv-fogalom elhanyagolásának és feladásának apologetája lennék, elméleti szinten és tárgyilagosan mégis azt kell mondanom, hogy a nyelv előbb nyelv, s csak utána anyanyelv. Nyelvi kihívásokra gondolva, a nyelvre kell tekintettel lennünk, s csak utána az anyanyelv alkalmazhatóságának lehetőségeire, esélyeire.

A nyelv mint kifejezési mód, s a szó mint jel, amúgy is korlátok közé szorított. Ahogy Stendhal mondja: „Az ember azért kapta a nyelvet, hogy elrejtse gondolatait.”³ Vagy, ahogy Cioran beszél a szóról:

„Semmi sem olyan siralmas, mint a szó és mégis csak rajta keresztül juthatsz el a boldogság ama érzeteihez... A szó, maga a törékenység jelképe, melyen keresztül eljuthatsz a teljességhez.”⁴

De akár az újszövetségi apokrif irodalomból is idézhetek:

„A szavak ehhez a világhoz tartoznak. Ne hagyjátok magatokat becsapni. Mert ha a szavak az örök birodalomhoz tartoztak volna, sosem ejtették volna ki ebben a világban és nem jelöltek volna evilági dolgokat, hanem az örök birodalomban levőkre vonatkoztak volna.”⁵

S végül Wittgensteint idézem: „A szónak nincs jelentése, csak szóhasználat van.”⁶ Az, amit mi „nyelvromlás”-nak tekintünk, tulajdonképpen nem magának a nyelvnek mint nyelvtani (rend)szabályok szerint egymás mellé illesztett szavak halmazának jelentéstani romlását jelenti, hanem a használatuktól függetlenül romlatlan jelentésű szavak alkalmazásának félresiklását, kibicsaklását. Magyarán: attól, hogy valaki nem beszéli helyesen a nyelvet, a nyelv mégis helyes marad; attól, hogy félreértjük a szavakat, jelentésük mégsem értelmét veszített. A szórványokban élők nyelvi veszélyeztetettsége nem azt jelenti, hogy maga a nyelv, illetve a szó van veszélyben, hanem azt, hogy az adott kisközösségek tagjai a

³ Esterházy Péter: *Egyszerű történet vessző száz oldal. A Márk-változat*. Magvető Kiadó, Budapest 2014, 95.; ld. még 115–116.

⁴ Cioran, Emil M.: *Scurtă confesiune*. In: uő: *Exerciții de admirație. Eseuri și portrete*. Trad. Emanoil Marcu. Humanitas, București 2002, 210.

⁵ Fülöp evangéliuma, 54. Ld. Meyer, Marvin: *Maria Magdalena în evanghelii și texte apocrife*. Trad. Adriana Bădescu. Nemira, București 2008, 78.

⁶ Esterházy Péter: *Járom az utam*. In: uő: *Egy kék haris*. Magvető Kiadó, Budapest 2010, 90. Esterházy Péter: *Arra gondoltam, hogy az le*. In: uő: *Egy kék haris*. Magvető Kiadó, Budapest 2010, 225.

nyelv-, illetve szóhasználat más (vegyes, vagy teljesen eltérő, az anyanyelvtől idegen) módozatait választották.

b) A szórványszolgálat lehetőségei a nyelvi kihívásokkal szemben

A szórvány mivolt és az egyház lényegi attribútumai közötti viszonyról, ezek szoros összetartozásáról már beszéltem. Makkai Sándor megállapítását, miszerint Erdélyben magyarságunk és reformátusságunk 100%-ig ugyanaz, itt és most úgy is alkalmazhatnám, hogy keresztyénységünk és szórványságunk mindenütt 100%-ig ugyanaz.⁷

Vagyis a szórványszolgálat, s annak szembesülése a sajátos – akár nyelvi – kihívásokkal szemben nem kizárólag a magyar (ezen belül) erdélyi református egyház iránt támasztott imperatív igény (tehát nemcsak a mi ügyünk), hanem az egész nemzet(iség)től és felekezettől független keresztyén egyház feladata. Ebben az ökumenicitásban pedig ott van a nagy lehetőség: konzultálni másokkal (is), nemcsak egyháziakkal (azokkal feltétlenül!), hanem más (idetartozó) szakterületek szakavatottjaival, anélkül, hogy bármelyik „fél” átlépné a maga kompetenciájának határait.

A mindennapi szórványszolgálat minimális közösségi keretei sok maximális nyelvi/-pasztorációs alkalomra adnak lehetőséget. Elvileg egyszerűbb egy családon belüli lélekszámú gyülekezetben ápolni a megőrzésre valót, mint egy áttekinthetetlenül nagy gyülekezetben. (Egyébként ez a kicsiny lélekszám is a keresztyén ősegyház eredeti állapotával hoz lelki, időtlen közelségbe, hiszen az első gyülekezetek mind ilyen családi[as] [szórvány]közösségek voltak.)

Sajnos az is a szórványlét „tünetének” tekinthető, hogy a szórványgyülekezetek amúgy is kis közösségből még kevesebben járnak templomba. A templomi közösség már-már ekléziológusok zsugorodik. A vegyes nyelvű kisközösségekben belül az ennél is kisebb templomi közösségekben az elegyítetlen anyanyelven történő igehirdetéshez kell ragaszkodnunk, még akkor is, ha kijövet már nem anyanyelven beszélnek egymással az igehallgatók.

Az alkalmi igehirdetések rendjén pedig tekintettel lehetünk a más anyanyelvet beszélő emberekre, nemcsak feltétlenül az illendőség kedvéért, hanem az Ige üzenetének célba juttatása érdekében. Itt két akadállyal kell számolnunk: az egyik az előítélet, a másik pedig a megalkuvás mérlegelése vagy megtagadása. Előítélettel vagyunk a román nyelv használatával szemben (ennek lelki, történelmi gyökereit fölösleges taglalnom), s ugyanúgy érvényes ez visszafelé is. Viszont semmi fenntartásunk nincs a más-, vagy többnyelvűséggel szemben, ha például holland, svájci, amerikai stb. vendégeink „kedvéért” prédikálunk az ő anyanyelvükön. Az utóbbi esetben fel sem merül a megalkuvás dilemmája. De ha már megalkuvásról tartunk, minden esetben föl kell tennünk a kompromisszum kérdését. A kérdésben pedig ott van a válasz lehetősége, lehetőségesítése

⁷ Dr. Makkai Sándor Püspöki jelentése az Erdélyi Református Egyházkerület 1927. aug. 13.-iki közgyűlésén. „Minerva” Irodalmi és Nyomda Műintézet Rt., Kolozsvár 1927, 4.

is: *con-pro-missio*, vagyis a küldetés érdekében tett közös elhatározás érvényesítése, közös ígéret betartása.

Futólagosan, de egyáltalán nem mellékesen vagy érintőlegesen szeretnék megemlíteni és felvetni egy sajátos kérdést. Mi a helyzet a nyelven kívüliekkel (túliakkal), akik szintén szórványhelyzetben, sőt még inkább peremre szorított helyzetben vannak? Valamelyik éjjel olvastam az *Adevărul* lapban, hogy egy ortodox pap, Cristian Masaric – „halló-beszélő” létére – elvállalta egy süket-némákból álló, mintegy 350 lelkes gyülekezet pásztorolását Nagyváradon.⁸ Elvileg itt nem lehet „szó” (anya)nyelvről, sem nyelvi kritériumok szerinti nemzetiségről. És mégis...

c) A szórványszolgálat esélyei a nyelvi kihívásokkal szemben

Tudom, hogy képtelenség, amit mondani fogok (de csak látszólag az), és mégis kimondom: szórványszolgálatunknak semmi esélye nincs a nyelvi kihívásokkal szemben mindaddig, amíg ezeket a kihívásokat (csupán) „nyelvi”-eknek tekintjük, illetve „nyelvi”-ekként kezeljük. Ugyanis a nyelvet/szót szolgálatunk végzése érdekében, nem pedig az ellen kaptuk attól az Istentől, aki maga is a nyelvet/szót/Igét használta és használja a velünk való kapcsolattartás javára. Egyházi berkekben a nyelv(iség) lehet ugyan kérdés(es), vitatott, de nem lehet akadály. Eszköz, de nem fegyver. Kapu és nem gát.

Ezek értelmében szólhatok hozzá a román református egyház kérdéséhez, amely szerintem sem nyelvi, sem nemzetiségi kérdés. Véleményem szerint a Makkai-féle képlet, amely a múlt század első évtizedeiben teljes érvényességgel nyert megfogalmazást a múltra és az akkori jelenre nézve, mára már egyre inkább elveszti érvényét. Nemzetiségi és felekezeti szempontok közé aligha tehetünk egyenlőségelet a jövőben.

Nem lehet, és nem kell kizárnunk a román református egyház létrejöttének lehetőségét, de ez nem a mi, hanem az ő esélyük és ügyük. Hitük és szórvány mivoltuk mindenképpen összekapcsol velük, de egyházszerzés szempontjából úgy gondolom, hogy nem fogják kikérni az erdélyi magyar református egyház véleményét. Legfeljebb segítséget fognak kérni a hittani, az istentiszteleti rendre és a gyülekezetépítésre vonatkozó kérdésekben, már csak a „régiség” miatt is. Ha ezt megteszik, keresztyénietlen lenne megtagadni a segítséget.

„Szakmai” betegség a lelkészeknél, s a szórványokban szolgálóknál még inkább, hogy mindenképpen menteni akarják – témánkhoz igazodva – a „nyelvet”. Az anyanyelvet. Nem azt mondom, hogy ennek a hozzáállásnak nincs esélye, hanem azt, hogy nem a mi esélyeinken múlik. A nyelv, az anyanyelv ugyanis fennmarad/megmarad, csakhogy más személyekhez csatlakozik. Azokhoz, akik szívesen elfogadják, mert ő – a Nyelv – sosem utasított vissza senkit.

⁸ Claudia Bonchiș: Preotul care ține Liturghia pentru surzi. In: *Adevărul* 2014. május 2–4., 28–29.

Ami a szórványgyülekezetekben való szolgálatot illeti, mindenkinek felolvasom Bodor Ádám *Az érsek látogatása* című könyvéből az egyik ide is vonatkozatható részletet:

„Gábrriel Ventuza csüggedten hallgatta. Valahányszor Hamza a rácshoz hajolt – egyre rekedtebben suttogott –, a hálón kifényesedett a szutyok. A fegyőr az ajtó mellett egy támlátlan, kicsi széken, fejét a sarokba hullatva hortyogott.

Őszintén szólva – szólalt meg Gábrriel Ventuza is – azt hittem, valami egészen más ügyben hívatsz. Gondoltam, megtudható, mi végre vagy itt, és egyáltalán hogyan kerülsz ide.

Eh! Itt a helyem pillanatnyilag.

Mert ha beleuntál volna az egészbe, és meg akarnál kérni, hogy tegyek az érdekedben valamit, szóljál. Gondolkozni fogok, hogyan lehetne innen kiváltani.

Ne röhögtesz – rázkódott Hamza a rács túloldalán. – Miből gondolod, hogy elkívánczozom innen? Amint látod, egészséges vagyok, és megvan mindenem. Jó, nem erőltetem.

Ha eljön az ideje, ne félj, fogom magam, és mindenki szeme láttára kísétálok innen...”⁹

Tehát maradjunk ennyiben: „Itt a helyem pillanatnyilag.”

Felhasznált irodalom

- Bodor Ádám: *Az érsek látogatása*. Magvető Kiadó, Budapest 1999.
- Cioran, Emil M.: Scurtă confesiune. In: uő: *Exerciții de admirație. Eseuri și portrete*. Trad. Emanoil Marcu. Humanitas, București 2002, 210.
- Claudia Bonchiș: Preotul care ține Liturgia pentru surzi. In: *Adevărul* 2014. május 2–4., 28–29.
- Esterházy Péter: Arra gondoltam, hogy az le. In: uő: *Egy kék haris*. Magvető Kiadó, Budapest 2010.
- Esterházy Péter: *Egyszerű történet vessző száz oldal. A Márk-változat*. Magvető Kiadó, Budapest 2014.
- Esterházy Péter: Járom az utam. In: uő: *Egy kék haris*. Magvető Kiadó, Budapest 2010.
- [Makkai Sándor:] *Dr. Makkai Sándor Püspöki jelentése az Erdélyi Református Egyházkerület 1927. aug. 13.-iki közgyűlésén*. „Minerva” Irodalmi és Nyomda Műintézet Rt., Kolozsvár 1927.
- Meyer, Marvin: *Maria Magdalena în evanghelii și texte apocrife*. Trad. Adriana Bădescu. Nemira, București 2008.
- Tunyogi Lehel: A nagy túlélés. Poémáról való poéma. In: *Emberhalász. Hit, művészet, társadalom* II. évf. (1993/1), 53.

⁹ Bodor Ádám *Az érsek látogatása*. Magvető Kiadó, Budapest 1999, 54–55.